

Új napóra a Csillagászat Nemzetközi Évében

A fizika XX. századi nagyhatású ismeretterjesztője volt Öveges József (1895–1979). Nagypapja, Öveges Alajos (1837–1906) a Győr megyei Pér községnek 45 éven át volt szerezett néptanítója. Amikor 1901-ben nyugdíjba vonult, Zalában élő fiát, id. Öveges Józsefet (1871–1910) kérte Pérré utódjául. Költözésükkor Pér lakossága „Megjött az új mester!” felkiáltással fogadta a szekéren érkező Öveges családot. A szekéren ott ült a hat éves kis Öveges József is, aki aztán édesapja keze alatt Péren járta ki az elemi iskola öt osztályát. Később Győrben a Bencés Gimnáziumban tanult tovább, és a fizika kiváló tanára, néptanítója, szervezője lett. Középiskolákban tanított Szegeden, Tatán, Vácon, Budapesten. A fizika népszerű ismeretterjesztője lett – hasonló, mint a csillagászat terén Kulin György. A TIT-en kívül a rádióban, később a televízióban is sokat szerepelt.

Öveges József Általános Iskola igazgatója. Az igazgató-fizika tanár évről évre regionális fizikaversenyeket szervez. Ez a péri Öveges-verseny, amelyen a részt vevő diákok és a kísérő tanárok is jól érzik magukat, mert fizikával kapcsolatos érdekes előadásokat tartanak és kísérleteket végeznek, amit a vetélkedő izgalmai fűszereznek.

Szelec László a csillagászat iránt is érdeklődik. A szombathelyi tanítóképzőben a Fizika Tanszéken, Molnár Lászlónál írta csillagászati témájú szakdolgozatát. Molnár László az 1970–80-as évekbeli ELTE-tanulmányai alatt csillagászati cikkeket írt és fordított, esténként pedig az Uránia Csillagvizsgálóban terjesztette az ismereteket. Mostanában Szombathelyen a Nyugat-Magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központja Matematikai és Fizikai Intézetében főiskolai adjunktusként tanít többek között fénytant, csillagászatot,

A napóra-avató résztvevői

Nem véletlen tehát, hogy a Győr-Moson-Sopron megyében található, Győrtől 15 km-re délkeletre fekvő 2300 lakosú Pér község iskoláját 1997-ben Öveges Józsefről nevezte el. Ráadásul a péri iskolába került egy lelkes fizika tanár, Szelec László, aki ma már az

fizikatörténetet. Szívesen jár Pérré, ahol fizikai kísérleteket mutat be a versenyzőknek, és a zsűrizés munkájában is részt vesz. Molnár László országos hírneve nem annyira Pérral, hanem Péccsel kapcsolatos, hiszen ő a pécsi óriásnapóra tervezője.

2009-ben is szerveztek Öveges-fizikaversenyt Péren. Mivel idén van a Csillagászat Nemzetközi Éve, Molnár László azt javasolta a périeknek, hogy örökítsék meg egy napórával ezt az évet és Öveges József nevét. Az iskola igazgatója örömmel fogadta az ötletet. Molnár László márciusban megtervezte az iskola falára a napórát. A napóra felületére Öveges József arcképét is felvitték. A kivitelezést áprilisban a közeli Nyúl községben végezték. A napóra készítését Győr-Moson-Sopron Megye Önkormányzata is felkarolta, annak anyagi feltételeit Kara Ákos, a megyei közgyűlés alelnöke személyesen biztosította.

A Csillagászat Nemzetközi Évében felavatott péri „Öveges-napóra”

Péren az 1735-ben épült r. k. templom szomszédságában található az iskola épülete. Az ünnepélyes esemény az Öveges József Általános Iskolában (Szent Imre u. 7.) április 17-én, pénteken 9 órakor kezdődött. A megye számos településéről (Beled, Duna-szeg, Győr, Győrszemere, Győrszentiván, Kapuvár, Kisbajcs, Pannonhalma, Pér, Szil, Tét, Töltéstava) érkezett ifjú fizikabarátok az előtérben lévő Öveges József emléktábla körül gyűltek össze. Az iskola énekkara több szép művet adott elő. Szelecz László nyitotta meg a péri Ifjú Fizikusok XI. Találkozóját. Utána egy másik szombathelyi fizikus, Dr. Kovács László tanszékvezető főiskolai tanár beszélt arról, hogy milyen nagyhatású elő-

adó volt Öveges József. Ezzel a fizikai kísérletek bemutatása és a fizikaverseny megkezdődött, ám előtte következett az új napóra felavatása.

A tanárok és diákok az iskola belső udvarára vonultak, amelynek déli falán a napórát még fehér lepel takarta. Először Szelecz László iskolaigazgató beszélt, majd Herold Ádám, Pér polgármestere. Ezt követően Kara Ákos, a megyei közgyűlés alelnöke fejezte ki örömét, hogy az iskola és a település egy különleges eszközzel gyarapodott. Keszthelyi Sándor a Magyar Csillagászati Egyesület és a Napóra Szakcsoport üdvözlését tolmácsolta, és arról beszélt, hogy őt is Öveges József fizikakísérletei irányították a csillagászat világa felé. Neki és Kulin Györgynek köszönheti, hogy átélhette a Galilei-élményt. A fizika és a csillagászat nagyon sok szállal kötődik össze. A földi napórák az égboltot is mutatják, palcájuk a Föld forgástengelyével párhuzamosak, skálájuk a Nap égi járását jelzik.

Végül Kara Ákos és Keszthelyi Sándor együttes erővel csomagolta ki lepléből a napórát. Ekkor került napvilágra és a közönség szeme elé a 2 m magasba helyezett új napóra. Számlapja négyzet alakú, 1x1 m méretű. A kőlapot négy rézcsavar rögzíti a falra. A számlap reggel 8-tól délután 6-ig római óraszámozással ellátott, félórás osztású. Középen olvasható a felirat: A CSILLAGÁSZAT ÉVE ALKALMÁBÓL 2009.04.17. Alatta Öveges József portréja. A tábla alsó szélén a kivitelezést végző cég megnevezését mutató véset: KŐ-DEKOR 2002 KŐIPARI BT. NYÚL. Az árnyékvető pálca sárgaréz anyagú, hatszögletű keresztmetszetű, 80 cm hosszú. A napóra KÖZEI-ben mutatja az időt.

A kis fizikusok csoportja még fényképezkedett a napóra körül, majd megkezdték a vetélkedőt, amelyet nagyrészt kísérletek bemutatása és elemzése jelentett. A verseny zárásakor „2009 a Csillagászat Éve” címmel hallgathatták meg a zsűrit alkotó Kovács László és Molnár László csillagászati előadását.

Keszthelyi Sándor